

Atenció a les violències vers la infància i l'adolescència. Què en sabem i què fem els i les pediatres?

Anna Fàbregas Martori

Equip funcional d'expertesa (EFE) de Barcelona ciutat. Equip Emma. Hospital Infantil i de la Dona Vall d'Hebron. Barcelona

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) defineix les violències infantils com els abusos i la desatenció de què són objecte els nens, les nenes i els adolescents menors de 18 anys, i inclou tots els tipus de violència física, emocional, sexual, desatenció, negligència i explotació comercial o d'un altre tipus que causin o puguin causar un mal a la salut, el desenvolupament o la dignitat del nen, la nena o l'adolescent o posar en perill la seva supervivència, en el context d'una relació de responsabilitat, confiança o poder. L'exposició a la violència masclista també s'inclou entre les formes de violència infantil.

Els diferents tipus de violència envers la infància i l'adolescència constitueixen un mal històric, que s'ha anat produint al llarg dels segles en totes les cultures, estrats socials i països, mantingut per les societats amb valors patriarcal i tradicionals autoritaris.

La incidència real de les violències és desconeguda, ja que les característiques del problema fan molt difícil conèixer-ne l'extensió real; així mateix, les dades sobre prevalències són escasses a causa de la poca detecció i notificació dels casos. A Europa s'estima que 1 de cada 5 infants és víctima de violència sexual¹ (Council of Europe, 2010) i que 1 de cada 10 nens, nenes o adolescents és víctima de violència física². Les dades disponibles apunten que arreu de l'estat espanyol més del 25% de nens, nenes i adolescents han estat víctimes de violència per part dels seus cuidadors o cuidadores (Save The Children, 2020). A Catalunya, segons les dades estadístiques de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) de l'any 2021, la població infantil i adolescent que té un expedient obert en el Sistema d'Informació d'Infància i Adolescència és de 16.579 (taxa poblacional de l'11,8%), i d'aquests, 6.456 (38,9%) tenen un expedient de risc greu.

Però bé sabem que aquestes dades són molt inferiors a les reals, i que ens trobem amb un problema sovint invisibilitzat. La violència vers la infància o l'adolescència és un problema greu de salut pública, una violació dels drets humans, amb importants conseqüències per a la salut a curt i llarg termini (OMS, 2017), tant en la salut física i psicològica com en les repercussions socials.

Mereix una atenció especial la situació derivada de la pandèmia de covid-19. Durant el confinament, les situacions de violència familiar (l'agressor o agressora és dins el domicili en el 60-80% casos³) han costat molt més de detectar perquè els infants i els adolescents eren a casa sense contacte amb l'escola, el lleure ni, sovint, amb l'atenció primària i els serveis socials del territori. Ja s'ha demostrat que el tancament de les escoles no va ser efectiu per controlar la pandèmia; en canvi, ha implicat uns resultats molt negatius en la salut mental dels infants i els joves⁴ i en l'augment de les situacions de risc. La pregunta derivada seria què hem après d'aquesta situació sense precedents i si sabem fer els canvis necessaris per al futur.

En l'àmbit de la salut, l'abril del 2019 es va presentar el Protocol d'Actuació davant de Maltractaments en la Infància i l'Adolescència del Departament de Salut⁵, que incorpora vessants de prevenció, detecció precoç i actuació en l'atenció primària i, a més dels serveis d'urgències hospitalàries i dels equips funcionals d'expertesa. Actualment aquest protocol està en procés de revisió per adaptar-se a les noves modificacions legislatives a nivell estatal i internacional. En aquest context es creen uns equips d'expertesa multidisciplinaris (Pediatria, Treball Social Sanitari i Psicologia Clínica) d'atenció a les violències en la infància i l'adolescència per tot el territori català. Aquests equips pretenen donar resposta a les necessitats pròpies de les situacions de violència vers la infància i l'adolescència des d'una perspectiva mèdica, psicològica i social, potenciant especialment els àmbits de la detecció i el tractament que requereixen aquests infants, adolescents i famílies cuidadores. A més a més, l'estiu del 2020 la DGAIA va inaugurar un pla pilot de treball integral a Tarragona, les anomenades Cases dels Infants (Barnahus)⁶, en què tots els departaments implicats en l'atenció de les violències són al mateix edifici, de manera que la víctima i la seva família no s'han de desplaçar. Des del Departament de Drets Socials s'ha anunciat el desplegament de cases dels infants per tot el territori català. Caldrà un treball conjunt per ser realment efectius en reduir la revictimització

d'aquests nens, nenes i adolescents, objectiu principal del programa, i millorar el treball dels i les professionals dedicats a donar atenció a aquestes situacions.

Quan definim el concepte de pediatria, aquesta inclou un enfocament global, holístic i multidisciplinari de la salut infantil. Considerant la salut dels infants dins el context de la seva societat, el medi ambient, l'escola i la família, integrant la dimensió social, mental i física de la salut, així com també la cura, la prevenció i la promoció de la salut, i la qualitat de vida. Els anys crucials entre el naixement i els 5 anys, la majoria dels infants acudirán a la consulta de pediatria moltes vegades, des de les revisions periòdiques de la salut fins a visites per a les malalties comunes de la primera infància, els equips de pediatria d'atenció primària tenen un accés únic i freqüent als infants i les seves famílies. Això els converteix en els professionals ideals per detectar les possibles situacions de risc per a la salut i proporcionar mesures de prevenció.

Cal enfortir la saviesa basada en la comunitat, el treball multidisciplinari amb treball social i psicologia clínica, i l'experiència clínica per crear el futur de la pediatria. És imprescindible formar als i les professionals de la pediatria en identificar els infants més sensibles a les experiències adverses, que podran desenvolupar dificultats, i amb qui calen intervencions preventives precoces⁷.

Totes aquestes mesures necessiten polítiques d'infància amb recursos per al treball multidisciplinari i interdepartamental, com no pot ser d'altra manera, si la pediatria vol no només identificar les conseqüències en salut, sinó també promoure el desenvolupament saludable de tots els infants i adolescents del nostre país.

Bibliografia

1. Council of Europe. End sexual abuse of children on-line. 2017. Accessible a la xarxa [data de consulta 01-06-2022]. Disponible a: <https://www.coe.int/en/web/children/2017-edition>.
2. Stoltenborgh M, Bakermans-Kranenburg MJ, Alink LRA, van Ijzendoorn. The Prevalence of Child Maltreatment across the Globe: Review of a Series of meta-analyses. *Child Abuse Rev.* 2015;24:37-50.
3. Save the Children. Ojos que no quieren ver. 2017. Accessible a la xarxa. [data de consulta 01-06-2022]. Disponible a: https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/docs/ojos_que_no_quieren_ver_12092017_web.pdf
4. Vivanco Hidalgo RM, Gallastegui-Calvache E, Rodés M. Revisión de la evidencia sobre el impacto del cierre de centros educativos en la evolución de la pandemia por COVID19. Madrid: Ministerio de Sanidad. Barcelona: Agència de Qualitat i Avaluació Sanitàries de Catalunya; 2021.
5. Protocol d'actuació davant de maltractaments en la infància i l'adolescència en l'àmbit de la salut. Secretaria de Salut Pública. Departament de Salut. Barcelona, 2019. Accessible a la xarxa [data de consulta 01-06-2022]. Disponible a: http://salutpublica.gencat.cat/content/minisite/aspcat/promocio_salut/infancia-i-adolescencia/05maltractamentinfantojuvenil/protocol-actuacio-maltractaments-infancia.pdf
6. Save The Children. Sota el mateix sostre. Les cases dels infants: un recurs per atendre nens i nenes víctimes d'abús sexual i les seves famílies a Catalunya. 2018. Accessible a la xarxa [data de consulta 01-06-2022]. Disponible a: <https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/docs/sota-el-mateix-sostre-web-doble.pdf>
7. Hughes K, Bellis MA, Hardcastle KA, Sethi D, Butchart A, Mikton C, et al. The effect of multiple adverse childhood experiences on health: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Public Health.* 2017;2(8):e356-e366.